

Justiitsministri 26. juuli 2016. a määruse nr 16 „Advokaadile riigi õigusabi tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“ muutmise määruse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Riigi õigusabi seaduse § 21 lg 3 kohaselt kehtestab valdkonna eest vastutav minister riigi õigusabi osutamise eest makstava tasu arvestamise alused, maksmise korra ja tasumäärad ning riigi õigusabi osutamisega kaasnevate kulude hüvitamise ulatuse ja korra, arvestades riigieelarvest selleks eraldatud vahendite suurust ja riigi õigusabi eeldatavat mahtu ning olles eelnevalt ära kuulunud advokatuuri juhatuse seisukoha. Valdkonna eest vastutav minister võib eelarveaasta kestel riigi õigusabi eest makstava tasu arvestamise aluseid, maksmise korda ja tasumäärasid ning kulude hüvitamise ulatust ja korda muuta. Nimetatud volitusnormi alusel on kehtestatud justiitsministri 26. juuli 2016. a määrus nr 16 „Advokaadile riigi õigusabi tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“ (edaspidi *määrus*).

Arvestades Eesti Advokatuuri (edaspidi *advokatuur*) 2021. a riigi õigusabi (edaspidi *RÕA*) aastaaruandes, advokatuuri RÕA komisjoni poolt 10. märtsil 2022 Justiitsministeeriumile esitatud ettepanekus ning riigi õigusabi tasumäärade ja sõidukulude hüvitise suurendamiseks 22. aprilli 2022. a kirjas esitatud argumente, 20. juunil 2022. a esitatud RÕA turuülevaadet ja RÕA advokaadi õigustatud tunnitasu analüüsi, Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 7. novembri 2022. a kohtuotsust nr 5-22-2, õiguskantsleri 17. novembri 2022. a tehtud ettepanekut riigi õigusabi osutamise eest makstava tasu määrade kohta, riigieelarvest RÕA osutamiseks eraldatud vahendite mahtu ning RÕA osutamise õiglasema tasustamise vajadust, muudetakse eelnõuga määrust järgmiselt:

- 1) kõigis RÕA tasuliikides suurendatakse olenevalt RÕA liigist pooltunni tasu vahemikus 9–30% ja nendega seotud piirmäärasid;
- 2) sätestatakse kohtumenetluse käigus kriminaaltoimikuga tutvumise eest tasu RÕA esindajale ja määratud kaitsjale, kes ei ole samas kriminaalasjas varem kriminaaltoimikuga tutvunud;
- 3) nähakse ette RÕA osutamise eest advokaadile makstava tasu 25-protsendiline suurendamine, välja arvatud kohtuistungil osalemine, iga lisandunud esindatava eest nii tsiviil- kui ka haldusasja kohtueelses menetluses ja kohtumenetluses ning 50-protsendiline suurendamine, välja arvatud kohtuistungil osalemine, iga lisandunud kaitsealuse kohta kriminaalasja kohtueelses menetluses ja kohtumenetluses;
- 4) suurendatakse RÕA osutamisega seoses sõiduki kasutamise kulude hüvitamise summat läbitud kilomeetri kohta 0,15 eurolt 0,30 eurole;
- 5) sätestatakse tasu alaealisele kohtulahendi tutvustamise eest 30 eurot.

Kuna RÕA mahtu ei ole võimalik täpselt prognoosida, võib mahu ootamatu suurenemise korral osutada vajalikuks vähendada RÕA kulutusi ning pöörata neid suurendavad määruse muudatused osaliselt tagasi või teha muud vajalikud täpsustused.

1.2. Ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna vabakutsete talituse nõunik Janika Jürgen-Määr (tel 620 8110, janika.jyrgen-maar@just.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Airi Kapanen (airi.kapanen@just.ee).

1.3. Märkused

Määrusega muudetakse justiitsministri 26. juuli 2016. a määruse nr 16 „Advokaadile riigi õigusabi tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 15.09.2020, 20.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

RÕA osutamise tasud on püsinud muutumatuna 2019. aastast, mistõttu on RÕA toimimise tagamiseks vajalik neid suurendada. Eelnõuga on kavandatud suurendada RÕA osutamise eest makstavat tasu ligikaudu 30% kõigis tasuliikides, kus seni kehtis tasumäär 27 eurot poole tunni eest, seega suureneb pooltunni tasu seniselt 27 eurolt 36 eurole. Tasuliikides, kus seni kehtis tasumäär 30 eurot poole tunni eest, suurendatakse pooltunni tasu 30 eurolt 36 eurole (s.o 20 %) ja tasuliikides, kus seni kehtis tasumäär 36 eurot poole tunni eest, suurendatakse pooltunni tasu 36 eurolt 39 eurole (s.o ligikaudu 9%). Tasude suurendamisega soovitakse motiveerida RÕA-d osutavaid advokaate seda jätkuvalt edasi tegema ja süsteemiga liituma uusi advokaate.

Advokatuur on teinud ettepaneku suurendada tunnitasusid kõikides RÕA liikides vähemalt 110 euroni (käibemaksuta). Võttes arvesse advokatuuri 2021. a esitatud aastaaruandes välja pakutud tasu muudatusi ja tellimuste prognoositud vähenemist 2023. aastal kahe protsendi võrra, hindas advokatuur, et tasumäärade tõstmise mõju eelarvele on kokku 3 585 985 eurot. Arvestades olemasolevaid eelarvevõimalusi, ei ole tasumäärade tõstmine advokatuuri taotletud ulatuses teostatav. Seetõttu tõstetakse eelnõuga tasumäärasid olenevalt RÕA liigist vahemikus 9–30%, sätestades haldusasjades RÕA osutamisel pooltunni tasuks 39 eurot ja kõigis teistes RÕA liikides pooltunni tasuks 36 eurot. Muudatuse rahaline mõju RÕA eelarvele on ligikaudu 1,3 miljonit eurot¹.

Selle tõttu, et muudetakse RÕA osutamise pooltunni tasusid, muutuvad ka piirmäärade summad. Piirmäärad on seatud lähtudes eelarve võimalustest ja arvestades menetlusosaliste huve. See tähendab, et piirmäärade puhul on arvestatud, et RÕA saajal võib tekkida kohustus RÕA kas täielikult või osaliselt hüvitada. Kuna RÕA saaja majanduslik seisund ei võimalda õigusteenust osta turuhinnaga, siis piirmäärade liiga kõrgele tõstmisega võib tõusta hüvitamiskohustus, mis omakorda halvendab esindatava majanduslikku olukorda ja õigusabi kättesaadavust.

Teise muudatusena sätestatakse kohtumenetluse käigus kriminaaltoimikuga tutvumise eest tasu RÕA esindajale või kaitsjale, kes ei ole samas kriminaalasjas varem toimikuga tutvunud. Muudatuse pakkus välja advokatuur, kelle hinnangul ei ole nimetatud toimingut eest tasu maksmine RÕA advokaadile üheselt reguleeritud ja on toonud seetõttu kaasa erinevat kohtupraktikat. Näiteks ei ole kohtumenetluse käigus kriminaaltoimikuga tutvumise eest RÕA advokaadile tasu hüvitatud põhjendusel, et toimikuga tutvumine on kohtueelse menetluse toiming. Kui RÕA osutaja on asunud esindama või kaitsma isikut kohtumenetluse käigus ja varem ei ole ta kriminaalmenetluse toimikuga tutvunud, siis tuleb tasu maksmist pidada õigustatuks. Selleks, et teostada efektiivselt esindus- või kaitseõigust, on vajalik toimikuga tutvuda ja RÕA advokaadile selle eest tasu maksta.

---

¹ Arvutuste aluseks on võetud 2021. a RÕA-le kulunud tunnid.

Kolmandaks muudetakse RÕA tasustamist tsiviil-, haldus- ja kriminaalasjades, kus advokaat esindab või kaitseb samas asjas mitut RÕA vajajat. Praegu kehtivas määruses on advokaadil võimalus esitada põhjendatud taotlus tasu suurendamiseks tsiviil- ja haldusasjas kuni 25% ulatuses iga lisandunud esindatava kohta ning kriminaalasjas kuni 50% ulatuses iga lisandunud kaitsealuse kohta. Advokaadil on võimalus taotleda tasu suurendamist ja kohustus esitada selle jaoks põhjendatud taotlus. Seda, kas ja millises ulatuses RÕA-d osutav advokaat tasu saab, on praegu menetleja kaalutusotsus. Seega, kuna RÕA osutajal puudub praegu kindlus, et mitme esindatava või kaitsealuse korral tema lisatöö tasustatakse, on vajalik lisatöö eest tasu saamine määruses sõnaselgelt ette näha.

Muudatusega sõnastatakse tasu suurendamine, kui advokaat esindab või kaitseb samas asjas mitut isikut. Edaspidi saab RÕA-d osutav advokaat iga lisandunud esindatava või kaitsealuse eest samuti tasu, aga väiksemas ulatuses. Selle tulemusena vähenevad suurte menetluste puhul RÕA kulutused, kuna advokaat võtab rohkem kui ühe esindatava või kaitsealuse. Muudatuse tulemusena on ühe asjaga korraga hõivatud väiksem arv RÕA advokaate, mis omakorda tähendab, et ootel olevate RÕA tellimuste vastuvõtmiseks on kättesaadav suurem hulk advokaate. Plaanitava muudatuse eesmärk on tagada RÕA kiirem osutamine selle vajajale ja sellega omakorda õigusemõistmise efektiivsem toimimine. Samuti ei pea advokaadid enam edaspidi kulutama aega tasu suurendamise taotluste koostamisele ega esitamisele ning RÕA osutaja saab olla kindel, et mitme esindatava või kaitsealusega asjas saab tema töö tasustatud. Selguse huvides nähakse kriminaalasjade korral ette samasugune tasustamise põhimõte, kui samas kriminaalasjas osalev kaitsja on asenduskaitsjaks.

Lisaks suurendatakse RÕA osutamisega seoses isikliku või advokaadibüroo sõiduki kasutamise kulude hüvitamise summat läbitud kilomeetri kohta 0,15 eurolt 0,30 eurole. Ka praegu kehtiv määrus lubab hüvitada sõidukulusid määruses sätestatust suuremas ulatuses, kuid sellisel juhul tuleb advokaadil kulusid põhjendada ja esitada kulude kandmist tõendavad dokumendid. See on aga lisakoormus nii advokaatidele kui ka menetlejatele, kes otsustavad kulude hüvitamise üle. Advokatuuri ettepanek on suurendada hüvitist 0,15 eurolt 0,40 eurole. Võttes arvesse sõiduki ülalpidamise ja kütuse kallinemist ning asjaolu, et RÕA osutajate hulga vähenemisega teatud piirkondades on sõidukulud suurenenud märgatavalt, on põhjendatud suurendada sõiduki kasutamise kulusid läbitud kilomeetri kohta 0,15 eurolt 0,30 eurole. Sõiduki kasutamise kulude hüvitise suurendamine hoiab ära kulude põhjendamise ja kulude kandmist tõendavate dokumentide esitamise ajakulu. Piiratud eelarve tõttu ei ole võimalik suurendada hüvitist advokatuuri soovitud tasemele.

Lisaks sätestatakse eraldi tasu alaealisele kohtulahendi tutvustamise eest summas 30 eurot. Tasu on ette nähtud ühe lahendi tutvustamise toiminguga. Üheks toiminguks loetakse ka lahendi tutvustamist mitmele alaealisest esindatavale või kaitsealusele üheaegselt. Kui mingil põhjusel on vajalik tutvustada ühte lahendit mitmele alaealistele eraldi, on tegu mitme toiminguga. Lisatava sätte puhul on oluline, et lahendi tutvustamine ja selle eest tasu küsimine on õigustatud juhul, kui lahendi lapsele selgitamine RÕA osutamisel on vaidluse sisu tõttu vajalik või näiteks tuleb kaaluda, kas osal juhtudel on lahendi tutvustamine isiku arusaamisvõimet arvestades üldse võimalik. Nii ei ole kindlasti vajadust tutvustada lahendit väikelastele ja see võib olla mõnel juhul ebavajalik ka vanema lapse puhul, kes lahendit vajalikul määral ise mõistab. Samuti ei pea advokaat selgitama kohtulahendit siis, kui on selge, et seda teeb kas lastekaitsetöötaja, lapsevanem või muu usaldusväärne isik.

Kui tavapärast tuleb lahendi tutvustamist pidada õigusteenuse osaks, siis alaealiste puhul tähendab see teistsugust lähenemist. Täisealisele ja piisava arusaamisvõimega isikule ei ole

lahendi tutvustamine eraldi toiminguna üldjuhul vajalik, kuna isik on lahendi sisu võimeline mõistma ja tuleb vaid selgitada teatud nüansse. Alaealise puhul seevastu võib vajalik olla selgitada kohtuotsust, selle põhjendusi, lahendist tulenevaid tagajärgi jms. Ka on vaja, et RÕA osutaja tutvustaks lahendit näiteks selleks, et laps saaks tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 553 kohaselt kasutada iseseisvat kaebeõigust. Üks põhjuseid, miks näha määrusega ette lahendi tutvustamise eest eraldi tasu, on ka asjaolu, et siiani ei olnud RÕA advokaadil sageli võimalust selle eest tasu taotleda, sest konkreetse menetluse liigi jaoks ettenähtud raha on enne kulunud ära teistele menetlustoimingutele.

Sellise tasuliigi kehtestamisega tagatakse kohtulahendi selgitamine alaealisele, kellel võib olla raske lahendist aru saada, ja ühtlasi toimingute eest tasu saamine advokaadile.

Eelnõu § 1 punktidega 1–4, 7, 9–14, 16, 18 ja 20 tõstetakse määruse §-des 6–11 ja 13–15 sätestatud tasumäärasid ja tasu piirmäärasid järgmiselt:

	Tasumäär €		Piirmäär 1 €		Piirmäär 2 €	
	kehtiv	pärast muudatust	kehtiv	pärast muudatust	kehtiv ²	pärast muudatust
§ 6 lg 1	27	36	81	108		
§ 6 lg 2	27	36				
§ 6 lg 3	27	36	324	432		
§ 6 lg 4	27	36	108	144		
§ 6 lg 5	27	36				
§ 7 lg 1	27	36	162	216		
§ 7 lg 2	27	36				
§ 7 lg 3	27	36	162	216		
§ 7 lg 4	27	36				
§ 8 lg 1	27	36	81	108		
§ 8 lg 2	27	36	324	432		
§ 8 lg 3	27	36	108	144		
§ 8 lg 4	27	36				
§ 9 lg 1	27	36	81	108		
§ 9 lg 2	27	36	324	432		
§ 9 lg 3	27	36				
§ 10 lg 1	27	36	432	576	54	72
§ 10 lg 2	27	36	270	360	108	144
§ 10 lg 3	27	36	540	720	378	504
§ 10 lg 4	27	36				
§ 11 lg 1	36	39				
§ 13	30	36				

² Piirmäär juhul, kui isikule on juba riigi õigusabi osutatud.

§ 14	27	36				
§ 15	30	36	240	288		

Eelnõu § 1 punktiga 5 täiendatakse määruse paragrahvi 6 lõikega 4¹ millega sätestatakse, et kui kohtumenetluse käigus määratakse RÕA-d osutama kaitsja, kes ei ole samas kriminaalasjas varem kriminaaltoimikuga tutvunud, on määratud kaitsja tasu kriminaaltoimikuga tutvumise eest paragrahvi 6 lõikes 1 sätestatud tasu. Muudatus on vajalik, et tasustada RÕA advokaate, kes peavad kaitseõiguse teostamiseks toimikuga tutvuma.

Eelnõu § 1 punktiga 6 muudetakse määruse paragrahvi 6 lõiget 6 ja sätestatakse, et kui määratud kaitsjal on samas kriminaalasjas rohkem kui üks kaitsealune, suurendab kohus riigi õigusabi osutamise, välja arvatud kohtuistungil osalemise eest advokaadile makstavat tasu 50 protsenti iga lisandunud kaitsealuse kohta. **Teises lauses** on lisatud selguse huvides sama põhimõtte kohaldamine ka olukorras, kus samas kriminaalasjas osalev kaitsja on asenduskaitsejaks. Muudatus võimaldab RÕA osutajale maksta tasu kriminaalasjas lisandunud kaitsealuste korral.

Eelnõu § 1 punktiga 8 täiendatakse määruse paragrahvi 8 lõikega 3¹ ja sätestatakse, et kui kohtumenetluse käigus määratakse RÕA-d osutama esindaja, kes ei ole samas kriminaalasjas varem kriminaaltoimikuga tutvunud, on määratud esindaja tasu kriminaaltoimikuga tutvumise eest paragrahvi 8 lõikes 1 sätestatud tasu. Muudatus on vajalik, et tasustada RÕA advokaate, kes peavad esindusõiguse teostamiseks toimikuga tutvuma.

Eelnõu § 1 punktiga 15 muudetakse määruse paragrahvi § 10 lõiget 5 ja sätestatakse, et kui advokaadil on samas tsiviilasjas rohkem kui üks esindatav, suurendab kohus RÕA osutamise, välja arvatud kohtuistungil osalemise eest advokaadile makstavat tasu 25 protsenti iga lisandunud esindatava kohta. Muudatus võimaldab RÕA osutajale maksta tasu tsiviilasjas lisandunud esindatavate korral.

Eelnõu § 1 punktiga 17 muudetakse määruse paragrahvi § 11 lõiget 3 ja sätestatakse, et kui advokaadil on samas haldusasjas rohkem kui üks esindatav, suurendab kohus RÕA osutamise, välja arvatud kohtuistungil osalemise eest advokaadile makstavat tasu 25 protsenti iga lisandunud esindatava kohta. Muudatus võimaldab RÕA osutajale maksta tasu haldusasjas lisandunud esindatavate korral.

Eelnõu § 1 punktiga 19 täiendatakse määrust §-ga 14¹ järgmises sõnastuses: „Tasumäär kohtulahendi tutvustamise eest alaealisele“ ja nähakse ette tasu alaealisele kohtulahendi tutvustamise eest 30 eurot. Muudatusega luuakse võimalus tasuda RÕA osutajale kohtulahendi tutvustamise eest kindel summa.

Eelnõu § 1 punktiga 21 muudetakse määruse § 17 lõiget 2, milles on sätestatud, et hüvitatakse advokaadi või advokaadibüroo pidaja poolt RÕA osutamisega seoses kantud isikliku või advokaadibüroo pidaja sõiduauto või muu sõiduki kasutamise kulud. Muudatusega suurendatakse summat 0,15 eurot läbitud kilomeetri eest summani 0,30 läbitud kilomeetri eest.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Eelnõuga kavandatavad muudatused võimaldavad tasustada advokaate RÕA osutamise eest senisest õiglasemalt ning see võib muuta RÕA süsteemi atraktiivsemaks ja motiveerida rohkemaid advokaate RÕA-d osutama. Ühtlasi võimaldab eelnõuga kavandatav muudatus hüvitada advokaadibüroole või advokaadile õiglasemalt RÕA osumisega seoses kantud kulud, mis on seotud sõiduki kasutamisega. Kavandatavad muudatused aitavad hoida ja parandada teenuse kvaliteeti.

Muudatused mõjutavad ettevõtluskeskkonda, riigiasutuste korraldust ja avaliku sektori kulusid, avalike teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti.

Kaasnevast mõjust on puudutatud järgmised sihtrühmad:

1. advokaadid, eelkõige RÕA-d osutavad advokaadid;
2. Justiitsministeerium;
3. RÕA saajad, sh alaealised;
4. menetlejad (kohtud, uurimisasutused ja prokuratuur), kes lahendavad RÕA tasu ja kulude kindlaksmääramise taotlusi;
5. advokatuur.

Kuna muudatustel on valdavalt ühetaoline mõju, siis käsitletakse kõiki muudatusi koos.

Kavandatav muudatus: riigi õigusabi tasumäärade ja piirmäärade tõstmine, toimikuga tutvumise eest tasu maksmine, kui RÕA-d osutav esindaja või kaitsja ei ole samas menetluses varem kriminaaltoimikuga tutvunud, RÕA advokaatidele makstava tasu suurendamine iga lisandunud esindatava või kaitsealuse kohta, RÕA osumisega seoses kantud sõiduki kulude hüvitamise summa suurendamine, alaealisele kohtulahendi tutvustamise eest kindla tasu kehtestamine.

I sihtrühm: advokaadid

Muudatustega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – ettevõtluskeskkonnale

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelendus olulisuse kohta

Advokatuuri liikmeid oli 31.12.2021 seisuga kokku 1074³. RÕA osutamisele on spetsialiseerunud umbes 100 advokaati,⁴ seega, võrrelduna kogu advokatuuri liikmeskonnaga on mõjutatud sihtrühma suurus keskmine. 2021. aastal esitati advokatuurile 11 992 RÕA tellimust, millest lähtudes tegeleb üks advokaat aastas keskmiselt ligikaudu 120 RÕA asjaga.

Muudatused mõjutavad RÕA-d osutavate advokaatide töö tasustamist, avaldades sihtrühmale positiivset mõju. Tasu- ja piirmäärade tõstmise tulemusena tasustatakse RÕA-d osutavaid advokaate senisest paremini ja õiglasemalt. See omakorda suurendab advokaatide motivatsiooni RÕA-d osutada ja loodetavasti aitab kaasa uute advokaatide lisandumisele RÕA süsteemi. Advokaatidele makstava tasu suurendamine iga lisandunud esindatava või kaitsealuse kohta on positiivne, kuna annab kindluse, et nende tehtud töö saab tasustatud. Samuti ei pea

³ Andmed Eesti Advokatuuri veebilehelt [Advokatuur - Eesti Advokatuur](#) (21.11.2022).

⁴ Advokatuuri poolt Justiitsministeeriumile 22. aprilli 2022. a kirjas nr 1-2/364 välja toodud nende advokaatide arv, kes on riigi õigusabi infosüsteemis püsivalt märgitud RÕA osutajateks.

advokaadid enam edaspidi kulutama aega tasu suurendamise taotluste koostamisele ega esitamisele. Positiivne on ka toimikuga tutvumise eest tasu maksmine, kui RÕA-d osutav esindaja või kaitsja ei ole samas menetluses varem kriminaaltoimikuga tutvunud. Muudatus võimaldab advokaate õiglasemalt tasustada ja aitab kohtupraktikat ühtlustada.

Samuti motiveerib sõidukulude hüvitamise määra tõstmine advokaate RÕA tellimusi rohkem vastu võtma. Alaealisele lapsele kohtulahendi tutvustamise eest ette nähtud tasu motiveerib advokaate seda toimingut pühendumusega tegema. Eelnimetatud põhjustel on positiivne ka toimikuga tutvumise eest tasu maksmine, kui RÕA-d osutav kaitsja vahetub ja ei ole samas menetluses varem kriminaaltoimikuga tutvunud.

Muudatused ei too sihtrühmale kaasa erilisi kohanemiskulusi, kuivõrd RÕA osutamise eest on praegugi ette nähtud tasu ja see makstakse välja advokaadi taotlusel. Tasu taotlemise ja väljamaksmise menetlus ei muutu. Muudatustega ei kaasne sihtrühmale ebasoovitava mõju esinemise riski.

Kokkuvõtteks võib öelda, et olulist mõju, mida tuleks täiendavalt analüüsida, advokaatidele muudatustega ei kaasne.

II sihtrühm: Justiitsministeerium

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju avaliku sektori kuludele ja tuludele

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelendus olulisuse kohta

Määrus mõjutab Justiitsministeeriumi, kuna RÕA korraldus, sh RÕA rahastamine, on Justiitsministeeriumi vastutusvaldkonnas.

Riigi õigusabi tunnitasu ja piirmäärade tõstmise tulemusena suurenevad RÕA kulutused hinnanguliselt kuni 1,3 miljonit eurot aastas.

Juhtudel, kus RÕA-d osutav esindaja või kaitsja ei ole samas kriminaalasjas varem kriminaaltoimikuga tutvunud, ei ole võimalik ette näha täpseid kaasnevaid kulusid. Rahaline mõju eelarvele sõltub asjaoludest, mida ei ole võimalik prognoosida. Üldjuhul ei ole kaitsja või esindaja vahetumine kohtumenetluses tavapärane, mistõttu võib eeldada muudatuse pigem väiksemat mõju eelarvele.

RÕA osutamise eest advokaadile makstava tasu suurendamisel iga lisandunud kaitsealuse või esindatava kohta – nimetatud muudatuse mõju eelarvele ei ole võimalik täpselt prognoosida, kuivõrd praegu ei ole teada muudatusega kaasnevad kulud. Eelduslikult RÕA kulud vähenevad, kuna igale RÕA vajajale ei pea enam tagama eraldi advokaati, vaid RÕA osutaja saab esindada mitut esindatavat, saades selle eest ka lisatasu väiksemas ulatuses ning kulud eelduslikult vähenevad võrreldes olukorraga, kus igal RÕA saajal on eraldi esindaja või kaitsja.

Sõiduki kasutamise eest hüvitatav kulu on aastas ligikaudu 132 000 eurot. Kuna hüvitist suurendatakse 0,15 eurolt 0,30 eurole, siis edaspidi on muudatusega kaasnev kulu kokku 264 000 eurot aastas.

RÕA osutaja poolt alaealisele kohtulahendi tutvustamise eest makstava tasuga kaasnevat kulu ei ole võimalik täpselt prognoosida. 2021. aastal osutati RÕA-d alaealistele umbes 1600 korda.

Kui hinnanguliselt oleks lahendit vaja tutvustada umbes pooltele alaealistele (vt selgitust seletuskirja punktis 2), on mõju RÕA eelarvele ligikaudu 24 000 eurot. Tegelik lahendi tutvustamise sagedus ja kulud selguvad pärast muudatuse jõustumist.

Kuna tegelikud kulutused RÕA-le selguvad siis, kui on teada konkreetsetes RÕA asjades menetlejate määratud tasud ja kulud, ei ole võimalik täpset kulude prognoosi esitada. Prognooside tegemisel on võetud aluseks 2021. aasta ja osaliselt ka 2022. aasta kohta olemasolev RÕA tellimuste arv ning nende eest välja makstud tasu ja hüvitise suurus. Seega, praegu on võimalik hinnata, et eelnõuga kavandatavate muudatuste summaarne mõju riigieelarvele on umbes 1,45 miljonit eurot aastas.

Muudatustega tagatakse paremini õigusabi kättesaadavus seda vajavatele inimestele, ühtlasi andes võimaluse tasustada advokaate RÕA osutamise eest paremini ja õiglasemalt. Loodetavasti muutub RÕA osutamine advokaatide hulgas atraktiivsemaks, võimaldades leida piisavalt kiiresti õigusabi osutajaid, et tagada erinevate menetluste asjakohane ja õigeaegne läbiviimine.

Kavandatavad muudatused toovad kaasa ka vajaduse muuta RÕA osutamise hinnakirja riigi õigusabi infosüsteemis (edaspidi *RIS*).

Sihtrühmale ei kaasne määruse muudatustega kohanemise vajadust. Muudatused ei nõua ka töökorralduse muutmist. Samuti ei too muudatused kaasa sihtrühmale ebasoovitavate mõjude esinemise riski, kuna vajaduse korral on võimalik aegsasti teha määruses muudatusi, mis aitavad kulutusi kokku hoida.

Eeltoodu kohaselt võib öelda, et Justiitsministeeriumi jaoks olulist mõju, mida tuleks täiendavalt analüüsida, muudatustega ei kaasne.

III sihtrühm: riigi õigusabi saajad

Muudatusega kaasneva mõju valdkonnad: mõju avalike teenuste kättesaadavusele ja kvaliteedile

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelalus olulisuse kohta

Viimase kolme aasta jooksul (2019–2021) esitati advokatuurile keskmiselt umbes 12 430 RÕA tellimust aastas. Alaealistele osutati 2021. aastal RÕA-d 1623 korral.

RÕA osutamise õiglasema tasustamise tulemusena on advokaadid enam motiveeritud võtma vastu uusi RÕA tellimusi ja see tagab sihtrühmale teenuse parema kättesaadavuse. Atraktiivsemad tasud eelduslikult motiveerivad uusi advokaate liituma RÕA osutamise süsteemiga. See muudab RÕA sihtrühmale kättesaadavamaks ning aitab hoida või parandada teenuse kvaliteeti.

Mõju esinemise sagedus on sihtrühmale suur, kuna puudutab kõiki tulevasi RÕA osutamise juhtumeid. Tasu suurendamisel ja piirmäärade tõstmisel tuleb arvestada, et RÕA saajal võib tekkida kohustus RÕA käigus makstud tasud ja tehtud kulutused kas täielikult või osaliselt riigile hüvitada. Seega võib mõningal määral suurened RÕA hüvitamise ulatus. Sealjuures tuleb siiski silmas pidada, et lõppastmes kujuneb RÕA saaja tagasimakse suurus menetleja kaalutusotsusena, mida on võimalik igakordselt hinnata. Kuna muudatustega ei kaasne

sihtrühma käitumises muutusi ja puudub vajadus nendega kohaneda, siis on sihtrühmale avalduva mõju ulatus keskmine.

Muudatus avaldab positiivset mõju alaealistele, keda esindab menetluses RÕA-d osutav advokaat. Edaspidi on tagatud, et kohtulahendit ja sellega kaasnevaid tagajärgi tutvustab alaealisele RÕA-d osutav advokaat, kes saab selle eest ka eraldi tasu. Sel moel on alaealisele menetluse tulemus paremini mõistetav ning tema õigused tõhusamalt tagatud.

Samuti ei kaasne sihtrühmale ebasoovitava mõju esinemise riski. Muudatus on sihtrühma jaoks positiivse mõjuga, kuna aitab parandada teenuse kättesaadavust ja kvaliteeti, need omakorda parandavad sihtrühma õiguste kaitset konkreetsetes menetlustes. Eeltoodu põhjal ei kaasne RÕA saajatele muudatustega olulist mõju, mida tuleks täiendavalt analüüsida.

IV sihtrühm: menetlejad (eelkõige kohtud, prokuratuur, uurimisasutused), kes lahendavad RÕA tasu ja kulude kindlaksmääramise taotlusi

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju riigiasutuste korraldusele

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelendus olulisuse kohta

Eestis on 242 kohtunikukohta, nendest esimeses ja teises kohtuastmes on kokku 223 kohtunikku.⁵ Prokuratuuris töötab 191 prokuröri.⁶ Muudatus mõjutab vähesel määral kohtuid, uurimisasutusi ja prokuratuuri, kuna määrus täpsustab RÕA tasu arvestamine aluseid, mille alusel menetlejad RÕA tasu kindlaks määravad.

Kuna menetluskord jääb samaks, puudub vajadus sihtrühma eraldi koolitada.

Eelnevat arvestades ei kaasne muudatustega sihtrühma jaoks olulist mõju, mida tuleks täiendavalt analüüsida.

V sihtrühm: advokatuur

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju avalik õigusliku juriidilise isiku korraldusele

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelendus olulisuse kohta

Muudatused mõjutavad advokatuuri positiivselt, kuna vähendavad advokatuuri koormust RÕA osutajate leidmisel, eriti kui RÕA osutajaid on vaja kiiresti või juhtudel, kui advokaadid RÕA tellimusi ettenähtud aja jooksul ei aktsepteeri.

Sihtrühma jaoks ei kaasne muudatustega olulist mõju, mida tuleks täiendavalt analüüsida.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Uue tasu- ja hüvitisemäära rakendamiseks on vaja teha väikesemahulised muudatused RIS-i tasumäärade hinnakirjas. Samuti kaasneb muudatuse tegemisega vajadus teha väiksemahuline

⁵ Andmed kohtu veebilehelt [Kohtunikud | Eesti Kohtud \(kohus.ee\)](https://www.kohtunikud.ee/) (14.12.2022).

⁶ Andmed prokuratuuri veebilehelt <https://www.prokuratuur.ee/et/prokuratuur/personal> (14.12.2022).

RIS-i arendus. Määruse rakendamiseks ei ole vaja koostada uusi juhiseid advokaatidele ja menetlejatele.

Määruse rakendamiseks vajalikud kulud, hinnanguliselt 1 450 000 eurot, kaetakse alates 2023. aastast, eraldades RÕA eelarvesse lisaraha.

2023. aastal on RÕA eelarve kokku 5 675 000 eurot.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. veebruaril 2023, kuna määruse rakendamiseks on vajalik teha muudatused RIS-i hinnakirjas.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks rahandusministeeriumile ja arvamuse andmiseks Eesti Advokatuurile, kohtutele ja õiguskantsleri kantseleile.

Viljar Peep
asekantsler